

Čudno, u našoj domovinskoj literaturi, u tisku, gotovo je prešućen, iako zbog više razloga zaslužuje dužno priznanje i pažnju. Sadržajno je vrlo bogat i informativan; znanstveno utemeljen i tehnički izvrsno opremljen; svestran je, polidisciplinaran, a opet sintetički obrađen; omogućuje cjelovit uvid u tokove i stvarnosti i daje zaokruženu sliku o radu i životu naših Gradišćana.

Autori su odreda na visini zadatka. Zbog opsežnosti materijala pošli su sintetičkim putem; esejističkim zgušnjavanjem i komparatističkom metodom postigli su izvanredan uspjeh: sastavili su monografiju kakvu bi mogao poželjeti svaki narod, a ne samo jedna narodna manjina. Vođeni objektivnim činjenicama i povijesnim dokumentima, stručno su prilazili pitanjima, sine ira et studio. Znanstvenost je zastupljena, literatura navedena, izvori doneseni, ilustracije (mada ne baš obilne) nisu izostale. U Dodatku su priloženi dokumenti i opća literatura, predstavljeni su autori, izrađena su potrebna kazala i indeksi.

Monografija je u cjelini znalački uređena. Na svojih 425 stranica u riječi, dokumentu i slici sažima razdoblje od 450 godina, otkriva religiozno-kulturnu i socio-političku stvarnost Gradišćanskih Hrvata, u prošlosti i sadašnjosti.

KRONOLOŠKI RASPORED I KOMENTAR ČETIRIJU EVANĐELJA

A. Augustinović: *Povijest Isusova. Povijesna sinopsa evanđelja*, sa španjolskog preveo A. Augustinović, Teološka biblioteka Sarajevo i Kršćanska sadašnjost Zagreb 1984, I sv. 401 str., II sv. 463 str., cijena 2500 Din.

Mato Zovkić

Pisac je bosanski franjevac koji je od 1945. do 1947. studirao na Papinskom biblijskom institutu u Rimu, zatim na Studium biblicum franciscanum u Jeruzalemu obranio disertaciju o jednoj temi iz Isusova evanđelja. Više godina boravio je u Palestini te dobro upoznao geografiju i arheologiju mjesta koja se spominju u evanđeljima. Među bibličarima je poznat s više knjiga na talijanskom i po brojnim člancima iz biblijskog područja. Već godina-ma djeluje kao svećenik i bibličar u Venezueli i ova mu je knjiga plod dugogodišnjeg rada među laicima i svećenicima. Namijenjena je svećenicima koji nemaju vremena pratiti razvoj egzegeze i laicima koji se više ne zadovoljavaju »jeftinim frazama o Isusu« i ozbiljno se zanimaju za Isusovu osobu (str. 5).

Pouzdana povijest, iako nije znanstvena biografija

U predgovoru A. ističe da pod sinopsom ne misli laki konkordizam, kojemu su nekoć podlijegali katolički pisci »života Isusova«. Želi iznijeti »cjelovitu sliku Isusove osobe« na temelju *teksta* četiriju evanđelja, svjestan da na ovom području teologije nakon Bultmanna vlada određeni pomodarski agnosticizam. Događaje prikazane u evanđeljima kronološki raspoređuje od rođenja Isusova god. 7. pr. Kr. preko početka ministrija u veljači ili ožujku god. 28, do smrti 7. travnja god. 30. i ukazanja Uskrsloga u travnju i svibnju iste godine. Svjestan je da zapisivači tradicije a za njima i evanđelisti za velik dio događaja i logiona nisu navodili mjesto i vrijeme, jer »od njih možemo izravno doznati samo najglavnije etape Isusova života (djetinjstvo, javno

djelovanje, smrt i uskrsnuće). Sve drugo unutar toga okvira pitanje je hipoteza« (7). Zato on stavlja krupnim slovima naslove za događaje i govore, a u zagradi ispod toga vjerojatno vrijeme događanja. Tako npr., sv. I, 96, za razgovor s Nikodemom smatra vjerojatnim da se odvijao u prvom tjednu travnja u Jeruzalemu god. 28. Većina egezegeta distanciraju se od takva detaljnog vremenskog raspoređivanja, ali ovaj egezegetski i povijesni pokušaj ima razborite temelje. U bilješci 4 (15–17) A. tumači povijesnu vrijednost evanđelja i šteta je što ta bilješka nije stavljena kao uvodno poglavlje knjige. Iz oskudnih i često nepreciznih podataka tradicije i iz međusobne usporedbe evanđelja A. zaključuje kako su stupnjevito nastajala: 1) usmena predaja o Isusu koju su oblikovali i tematski rasporedili očevici; 2) prve zbirke zapisa, kao što su izreke, čudesa, govori; 3) brojna pisana pomagala za katehete i propovjednike; 4) kanonska evanđelja.

Prema Ivanu Isus veći dio svoga ministertva boravi u Jeruzalemu gdje drži dugačke i polemičke govore. Prema sinopticima odlazi u Jeruzalem samo jednom, i to u smrt. Ivan spominje tri Pashe Isusova ministertva, sinoptici samo jednu. A. s većinom egezegeta prihvaća Ivanovu kronologiju s obzirom na dužinu Isusova djelovanja i datum smrti, a sinoptičku s obzirom na duže zadržavanje u Galileji. Građu evanđelja dijeli na pet velikih razdoblja Isusova života: I. djetinjstvo, priprava i prva misionarska iskustva; II. javno djelovanje u Galileji; III. djelovanje u Judeji i Pereji; IV. kobni svršetak u Jeruzalemu; V. slava uskrsnuća i uzašašća.

Ovaj opći redosljed prihvaćaju i drugi egezegeti, jer je prirodno da se Isus Galilejac više zadržavao među Galilejcima koji su bili zanemarivani od strane jeruzalemskih rabina. Također je povijesno sigurno da je Isus kao putujući propovjednik više puta hodočastio u Jeruzalem i da je u tom nacionalnom i religijskom centru završio svoje poslanje. Detalji o kronologiji ostaju područje razboritih hipoteza, što i sam A. ističe te čitaoci ne bi to smjeli smetnuti s uma.

Nekadašnji pisci »života Isusova« nastojali su što ljepšim poetskim jezikom prepričati sadržaj evanđelja. Tako je postupio dvadesetih godina i zagrebački egezeget dr. R. Vimer u svom djelu *Isus Krist. Život Spasitelja svijeta* (I, 1925, II, 1926, II, 1927; reprint izdanje u Đakovu 1986, u jednom svesku). Vimer je doduše ugradio svoje poznavanje Palestine u kojoj je boravio godinu dana i u samom tekstu obilno citirao evanđelja, ali u egezezi nije mogao ići ispred svoga vremena. Augustinović tumači tekst, ne prepričava ga. Ne čini kanonska evanđelja suvišnima nego pomaže da čitaoci plodnije čitaju same tekstove koje bi trebali imati na stolu dok prorađuju Augustinovića. Marljivo je pratio egezezu od 1945. do 1982. i unosio rezultate koji čitaocima pomažu da dublje upoznaju i zavole Isusa objavitelja, solidarna sa svim ljudima i potpuno odana Ocu nebeskom. Djela najpoznatijih bibličara spominje u bilješkama, kao što su Boismard, Brown, Dupont, Duquoc, Jeremias, Schnackenburg i drugi. Svjestan čitalaca kojima namjenjuje plodove svoga uma i srca, izbjegava široki znanstveni aparat. Kao bibličar rekao bih da A. ima karizmu jasnog i uravnoteženog pisanja za ljude gladne i žedne riječi Božje.

Neki primjeri dobre egezeze

»Eirene en anthropois eudokias« u Lk 2, 14 (što je Jeronim razumio i preveo kao »pax hominibus bonae voluntatis«, a s njime i svi naši prijevodi do Raspudića 1961) A. s novijim egezegetima razumije »eudokia« kao Božje svojstvo: »dolazak novog mira i spasenja, plod ljubavi i blagonaklonosti Božje« (38). U prizoru Isusova krštenja, gdje prema Mt glas iz neba predstavlja Isusa mnoštvu kao ljubljenog Sina, A. vidi u Isusu »Jahvina Slugu: Mesiju koji spašava čovjeka bolom i smrću, a ne oružanom revolucijom kako su sanjali zeloti«. A. posvećuje punu pažnju i Lukinoj verziji riječi iz neba, gdje glas govori Isusu kao odgovor na njegovu molitvu: »... unutarne gledanje i slušanje, gdje Isus doživljava ljudski odraslu i zrelu svijest onoga čega je on oduvijek bio svjestan« (56).

U tamčenju blaženstava A. ističe da se ona odnose i na Isusa: »Zbog toga su blaženstva na svoj način portret Isusa kao sretnog čovjeka« (181). Slično

Isusov »usklik u Duhu« (Lk 10, 21; Mt 11, 25—26) tumači kao radost što maleni u njemu prepoznaju Mesiju, iako ga drugi odbijaju (II, 72—74). Matejevu parabolou o talentima izjednačuje s Lukinom o minama i drži da je u izvornoj paraboli bio izraz »mine«, jer je minu bilo moguće zamotati u rubac i čuvati je. Paradoksalnu poslovicu iz Mt 25, 29 i Lk 19, 26 A. tumači kao dijalektiku siromaštva i bogatstva primijenjenu na religiozni život: »Većem ljudskom naporu odgovara veća Božja nagrada; nikakvom naporu (grijeih propusta), kazna Božja« (II, 278). Za događaje posljednjih dana u Jeruzalemu A. prihvaća Ivanovu kronologiju: oproštajna večera dan prije židovske pashalne večere, smrt Isusova u petak 7. travnja. Povodom pranja nogu A. donosi refleksiju o Isusovu primjeru kao izvoru moralnosti (300—306) i pri tome kritizira neke zastupnike nasilnih promjena koji usvajaju Isusov primjer naklonosti prema siromasima, ali propovijedaju da ga ne treba nasljedovati u pitanju nenasilja. U Isusovoj gesti nad kruhom Mt i Mk upotrebljavaju izraz »eulogésas«, a Lk i Pavao »euharistésas«. A. kaže: »Blagoslov i 'zahvala' u dvjema predajama su ista stvar. Isus vrši ulogu domaćina. Upotrebljava se slijedeća formula: 'Blagoslovljen ti, Gospodine Bože naš, kralju svijeta, koji činiš da zemlja rodi kruhom'« (309). Zato noviji prijevodi ne prevode »blagoslovi ga« u smislu »kruh«, nego »izreče blagoslov« (Duda—Fućak) 1985), »izreče slavu i hvalu« (Rupčić 1983). Isti je problem prevođenja Isusove geste prilikom gozbe za mnoštvo ljudi u nenastanjenom kraju.

U Mt 27, 25 kriek svega naroda »Krv njegova na nas i na djecu našu« A. tumači da »sav narod« ne treba uzimati doslovno: »Mi znamo od Iv da napada u posljednjem dijelu procesa vodi isključivo hijerarhija; ne bi bilo pravedno teretiti cijeli narod zbog zabluda nedostojnog vodstva« (369—370). Što se tiče konfliktnog podatka o satu kad su krvnici Isusa pribili na križ (Mk 15, 25; Iv 19, 14; nešto iza 12) A. se priklanja Ivanu, jer ne bi bilo moguće da se do devet ujutro odvijee sav proces u sindriju, zatim pred Pilatom: bičevanje, trnova kruna, put križa. U »četvrtjo riječi s križa«, gdje Isus izriče prvi stih molitve progonjenog pravednika iz Ps 22, A. upozorava i na Isusovu tjeskobu i na pouzdanje: »Isusova tjeskoba je cijena njegova očovječenja. Ali on ne umire očajno nego predajući s ljubavlju svoj život u Očeve ruke (Lk r. 46). Treba imati na umu da Isus govori riječima Ps 22, i da se pri tome izražava osjećajima psalmista koji, usprkos bolovima, ima pouzdanje u Božju dobrotu« (380). Tradicionalno katoličko tumačenje ovdje je prešućivalo težinu Isusove boli, kao da je glumio da mu je teško.

Uz tumačenje teksta A. u bilješcima često navodi rezultate arheoloških istraživanja Palestine: Jerihon Novog zavjeta (I, 38), Kafarnaum (I, 93), Maheront, tvrđava u kojoj je bio zatvoren Krstitelj (I, 109). Za torinsko platno kao jedinstven arheološki materijal kaže: »Mislimo da su tekstovi radije protivni autentičnosti... Mi ga uzimamo kao bilo koji drugi arheološki predmet. Znamo da arheologija uvelike pomaže razumijevanju tekstova, ali ona ne može nadomjestiti egzegezu u svakom pojedinom slučaju« (bilj. 450, II, 338). Tako bi izlazilo da su »čovjeka s Platna bičevala dva krvnika nejednaka stasa, postavljeni jedan na desnoj, drugi na lijevoj strani« (bilj. 479, str. 365), da mu je bok proboo čovjek na konju te da su noge raspetoga bile otprilike jedan metar visoko od zemlje (bilj. 517, str. 384).

Kako se služiti ovom riznicom za tumačenje evanđelja?

Na kraju svakog sveska stoji pet kazala koja je za hrvatsko izdanje priredio dr. fra Ignacije Gavran. Za praktičnu upotrebu knjige najvažnije je treće kazalo u kojem su doneseni odlomci pojedinih evanđelja s naznačenim stranicama gdje su protumačeni (I, 390—392; II, 447—449). Za spremanje kateheza i propovijedi čitaocima će najbrže pomoći ovo kazalo: mogu u njemu naći odlomak evanđelja koji je te liturgijske godine i nedjelje na redu, sabrano pročitati komentar na stranicama kamo ih kazalo šalje te izvući misli za svoje sudionike liturgije ili kateheze. Analitičko je kazalo (I, 398—401; II, 451—460) najopširnije i ono pomaže povremenom produbljivanju pojedinih događaja, pojmova, geografskih ili arheoloških naziva. Dakako da bi najbolje bilo jednom pročitati studiozno svu knjigu, asimilirati njezinu poruku i u nju se vraćati prema potrebama. Šteta što u kazalima nema po-

sebnog popisa tzv. »ekskurzusa« kakvi su uobičajeni u komentarima pojedinih knjiga SP. Tako A. donosi posebne zaokružene cjeline u toku izlaganja, kao npr. godina Isusova rođenja (I, 38—40), mjesec Isusova krštenja (I, 57—61), kraljevstvo Božje (I, 120—123), Isus kao sretan čovjek (I, 181—183), Isusova prijateljstva (229—232), Isusov stav prema bogatstvu i materijalnim dobrima (237—245), Isusov stav prema diskriminaciji (II, 222—223), vrijednost Isusova osobnog primjera (II, 300—306), problematika uskrsnuća (II, 402—409). Ove refleksije nisu uvijek dovoljno utkane u teologiju pojedinog evanđeliste, ali su izvršni povijesni i teološki sažeci koji doprinose cjelovitom upoznavanju Isusovih djela i riječi.

Od prijevoda Rječnika biblijske teologije, koji su priredili katolički bibličari francuskog govornog područja a u nas izdala Kršćanska sadašnjost 1969. u Zagrebu, ovaj Augustinčićev komentar evanđelja smatram najkvalitetnijom prinovom kod nas za ovo područje. Kako su naše izdavačke mogućnosti skromne, a bibličari pretrpani obavezama u vlastitoj biskupiji ili redovničkoj zajednici, opširni i solidni komentari pojedinih knjiga SP neće još dugo izaći. Zato ovo Augustinčićevo djelo, iako nosi biljeg nastajanja u prilikama Crkve u Južnoj Americi, u našim krajevima i prilikama ostaje neophodno pomagalo svima koji žele proučavati i izlagati Isusa kanonskih evanđelja.

CARMEN MEDICORUM

Zagrebački liječnici pjevači, *Carmen medicorum*, Jugoton, Zagreb, 1986.

Petar Zdravko Blajić

Zanimljiva je činjenica da je glazba tolikom broju liječnika, i po svijetu i u nas, bila, reklo bi se danas, *hobby*; ne mislimo ovdje samo na ljubav prema glazbi i, više ili manje, aktivno odnosno pasivno slušanje glazbe nego na aktivno bavljenje glazbom u vidu stvaralačke reproduktivne djelatnosti: bilo kao skladatelj, bilo kao svirači na najrazličitijim instrumentima, dirigenti ili pjevači. Neki su počeli studirati medicinu, ali su se poslije posve opredijelili za glazbu; mnogi su postali — i ostali — liječnici ali su lijepe rezultate postigli i kao glazbenici, a neki su opet (u povijesti) ostali poznatiji kao glazbenici nego kao liječnici (Bajamonti npr.). O odnosima medicine i glazbe ili o glazbi u medicini danas se sve više govori, piše, održavaju simpoziji, a postoji i posve nova znanstvena disciplina i praksa *muzikoterapija*. Kako bilo, u Zagrebu već 16 godina postoji i uspješno djeluje muški pjevački zbor sastavljen od samih liječnika najrazličitijih specijalnosti.

Ideja o takvom zboru sinula je primariusu dr. Viktoru Boiću, i zahvaljujući njegovoj upornosti i nastojanju od 1971. pri Zboru liječnika Hrvatske u Zagrebu osnovana je Glazbena sekcija u okviru koje je počeo djelovati pjevački zbor s imenom *Zagrebački liječnici pjevači*. Dr. Boić i sam glazbenik i iz glazbeničke obitelji uspio je privoliti svoga prijatelja — i po glazbenoj liniji — prof. Rudolfa Matza, poznatog glazbenika, pedagoga, zborovođu, skladatelja i autora glazbenih udžbenika, da prihvati glazbeno vodstvo zbora. Iako već u časnim godinama prof. Matz je uspio zbor povezati i postaviti na solidne temelje. Prvih nekoliko godina on je zborom dirigirao i uvježbavao repertoar; dapače, za taj je zbor skladao neke skladbe koje su doživjele svoju praizvedbu s tim zborom. Prof. Matz, iako nije liječnik, izabran je za počasnog člana Glazbene sekcije Zbora liječnika Hrvatske, a dr. Josip Zergollern, prvi suradnik dr. Boića i prof. Matza izabran je za predsjednika